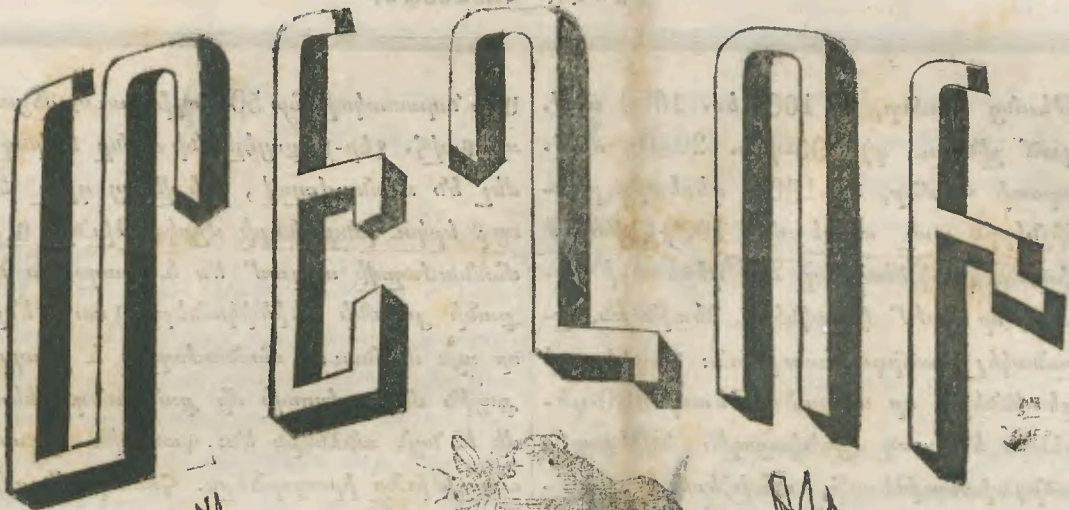

Իրադրին միջոցով որ-
և-իցէ մանաւոր յայ-
տարարութիւն տակ
տայ ցանկացողը պէտք
է 10 միջակ տա-
ռերի համար վճա-
րէ 1 կոպէկ արծաթ:
Յայտարարութիւն
ընդունելու է նաև
օտար լեզուներով:

ՃԵ՛՛՛ ՏԱՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱՂԱՅՐԱՅԻՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱՅԻՆ

Հրատարակվում է
ամէն շաբաթ օր մի
թիւով:
Տարեկան բաժանոր-
դարարութեան դիմ
է 7 օւրին թէ
թիւթիկը և թէ ար-
տաքին քաղաքների
մէջ:

ՃԵ՛՛՛ ՏԱՐԻ

Տիֆլիզ ապրիլ 22-ին

Ինքնակարգ տէրութեանց մէջ ամէն
քաղաք ունի իւր քաղաքային վարչութիւ-
նը, ինքնակառավարութիւն, որոյ գործն է
միշտ հօգուտ քաղաքի պիտոյքի վերայ,
նորա շահերը պաշտպանել: Այս շահե-
րը շատ բազմազան են, նոյնպէս պիտոյք-
ները: Քաղաքային վարչութիւնները հողում
են թէ քաղաքների արտաքին գեղեցիկու-
թեան, վարդաների, հրապարակների, հա-
տարակիւն և մանաւոր շինուածքների, թէ
այնպիսի առարկաների վերայ, որոնք վերա-
բերում են ուղղակի քաղաքի բնակիչների
կենսական պիտոյքների լաւութեան և թէ
նոցա առողջապահութեան: Այսպէս ամէն
քաղաքային վարչութիւնները հողում են
քաղաքի փողոցների մաքրու-
թեան, նորա սաղայատակների լաւութեան,
լողացանքով զնշանները նրանց լուսաւո-
րելու վրայ, որ բնակչաց գործունեութիւ-
նը մոլոր ընկնելից յետ էլ չզգարի, և
նոցա գիշերները չխորտակուին: Ամէն բա-
րեկարգ քաղաքի վարչութիւն հողում է,
որ առ հասարակ ամէն ուսուցիչները լինեն
թարմ և որքան հար է արժան, և այս

ամենակարեւորն է ժողովրդեան նշանակա-
լիցան: Աշխատանքի համար, որ աղբիւրն
է կենսական ապահովութեան: Նոյնպէս
քաղաքային վարչութիւնները հողում են
ջրի մաքրութեան և առողջարարութեան
վերայ:
Որքան քաղաքը բազմամարդ է, լուսա-
ւորեալ և հարուստ, այնքան էլ յայտնի
բան է նորա վարչութեան կարգադրու-
թիւնը: Այս մասին աւելի մեծ ձեռք են
և կատարեալ և այս պատճառով ահա
Եւրոպայի ամէն մայրաքաղաքները կարող
են լաւ օրինակ լինել: Քաղաքների վար-
չութիւններից շատերը հողում են միայն
անգամ նոցա բնակիչների մոտաւոր լուսա-
ւորութեան վերայ էլ: Վնասն է, իբրեւ աշ-
խարհիս ամենընդարձակ քաղաքի, քաղա-
քային վարչութեան արդիւնաւորութիւնը
ամենանշանաւորներն են: Վնասն է մօտ
15000 փողոցների մաքրութիւնը, սալա-
յատակների յարմարութիւնը, խմելու
ջրի ջրամբարը և արանից ամէն փողոցները
տաքած խողովակները ու զաղային լուսաւո-
րութիւնը օրինակելի են: Նա ունի և 2000-
ից աւելի բարեկարգ և հաստատութիւններ:

Նոյնը հասկանալի է և Եւրոպայի միւս
նշանաւոր քաղաքների մասին:
Ամբողջ աշխարհում են թէ թիֆլիզ
քաղաքը վերջին տարիներում, որքան փո-
փոխութեանց ենթարկվեցաւ, եղան բա-
ւական քաղաքացիութեան, մանաւանդ երբ
քաղաքային կենսակարգութեան իրաւունքը
շնորհվեցաւ նրան բարձրագոյն կառավարու-
թիւնից: Բայց և այնպէս դեռ ևս քաղաքը
շատ թերութիւններ ունի, որոնք խանգարում
են բնակիչների պիտոյքների բաւարարու-
թիւնը: Գործիքն է դեռ ևս փողոցների
լուսաւորութիւնը այնպէս կատարեալ չէ,
որքան կիցիկը թիֆլիզին, դեռ ևս բնա-
կիչները ստիպված են զրի ջուրը իւր բո-
նական զրուցութեան մէջ վայելելու, տարվան
շատ ամիսներում պղտոր և առ հասա-
րակ անմաքուր, որ ով գիտէ որքան հի-
ւանդութեանց պատճառ է դառնում: Ահա
ծանօթ չեն Քրիստի տեղերը, որտեղից
ջրիկները բաշխում են բնակիչներին մար-
դուս կենսական պիտոյքներից ամենակա-
րեւորը ջուրը: Զերի է միայն աչք դնել
վանքի մօտ այն տեղի վերայ, որտեղից նո-
քա ջուր են հանում, որ համոզվելը մեր

խանձ ջրի տրամաւորութեան տառիմանի
մասին:
Ներկայ քաղաքացիութիւն իրան Թու-
մանեանցը աշխատ է լինում քաղաքի
բարեկարգութեան համար և անշուշտ
այս վերաբերութեամբ կարող պիտի լինի
անկող բաւական գործ, որ արդարացի
ժողովրդեան վստահութիւնը իւր վերայ:
Այժմ ահա, ինչպէս լաւ ենք տեղեւոյս
քաղաքային վարչութիւնը վարժեցրել է և
մշակել տալիս երեք նշանաւոր հայեր, ո-
րոնք հայում են դէպի քաղաքի բնակիչ-
ների շահը և ապահովութիւնը, այս հար-
ցերն են քաղաքի շրջակայքում եղած դե-
տիւնների հարցը, քաղաքի լուսաւորութեան
հարցը և քաղաքի միշտ մաքուր և առող-
ջարար ջուր տալու հարցը, որոց երեքն էլ
քաղաքի համար ամենակարեւոր և կենսա-
կան հարցեր են: Այստեղ մենք համա-
ռօտապէս կ'հարցադրենք, թէ ինչ գոր-
ծեան մէջ են այս հարցերը և նոցա մի-
շտիւնը առ այժմ և ապագայում կը-
յայտենք նոցա արդիւնաւորութիւնը, և
թէ դոցա մասին կ'իյայանայ կատարեալ և
վերջնական որոշում:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՑ.

2.

ՏԱՆՈՒ ԱՆՁԻԿԸ ԱՆԿՏՐԻԼ ԽՈՐԲՈՒՋԱԿ Է:
(Ճաղովքաւոր տաւած)

—Տէր Աստուծ, ինքը կուլի վար մէ էս
դաւեմն ուրիշ ըլիմ, Նինուցուս մէ թաւարը
ճանիւն ըլիմ գըցի, վար բաւելի իս զնջացի էի:
Իմ ախիլին է, ամա, Տէր, խօս քիզ լաւ պարի
է, ինչ գարումար խաւաթի տէր էլ է: Եւ
իս իմ, վար սրան դիմում իմ, Զերիք արան
չարչարանք, բովական է ինչ որ քաջցի սրա-
մէն, էտաի է հատի մը (ձեռք կ'զակի տակը
տանկով): Տնանիմ էս օրերումն ինչ խաւար կու
բերէ մօցիլու Շուշանը: Տէր, դուն ըլիս իմ
բօմարը:

Այսպէս սրտի խորից բղխած խօսքերով աղա-
ղակում էր միշտ անկողնից վեր կենալիս
դէպ ի Աստուծա՛ն վաճառական Սոլոմոնի կին
Թաթէլը: Եւ այս անգամ, զեկտեմբերի վերջե-
րումը, երբ որ սովորաբար քաղաքումն աղջը-
կանց մարդու տալու լաւ ժամանակն էր, Թա-
թէլը աւելի սրտալի կերպով վեր առաքից այս
բառերը, դառնալով դէպ ի իրանց պատուա-
հանից երեւող եկեղեցու գմբէթի կողմը, երեսը
խաչակնքելով:

Սոլոմոնը փոքր վաճառականներից էր և
նրա կարողութիւնը այժմ համում էր միայն
5 կամ 6 հազար մանթիւն, թէպէտ իւր մեծ

աղջիկ Մակայի բաժնեւորը 150 թուման տա-
լուց յետոյ, յայտնից իւր ընտանիքին, որ 3
հազար մանթի կ'ուս կ'ուսեմ, կ'ամ չէ: Ըս
այժմ մօտ 50 տարեկան մարդ էր և ունէր
երկու աղջիկ, մեծը 22 տարեկան, Մակա տ-
նուհով, արդէն 4 տարի առաջ մարդու տուած
և փոքրը Նինուցի անուհով, 20 տարեկան,
տանու աղջիկ: Մական աղբիւր էր դէպիւր և հայրը
մանաւանդ աղ զպաճառով չը խնայեց դրա
մարդու տալիս իւր առեւտրական դրամադրից
պակասացնել 1500 մ. փող. բայց իւր Նինու-
ցու համար, իբրեւ գեղեցիկի և ուրեմն աւելի
հնչող սաղանջիւր, ապրանքի համար, նշանա-
կել էր միայն 1000 մ, Նինուցին իւր բնական
գեղեցկութեան հետ անտանկի բնաւորութեան
տէր էր, հայաբոս, ծոյլ և կուտաւէր և այս
կողմից բոլորովին հակառակ էր սա Մակային:
Մական Աստուծու օրհնած բնութիւն ունէր,
հանդարտ, բարի և տան մէջը ամէն տեսակ
գործերի կառավարող: Այս երկու քոյրը բոլո-
րովին չէին սիրում միմեանց և Նինուցին հաս-
տատ համագուծած էր, որ ինքը իւր քրոջից
առաջ մարդ պէտք է ձարէր. բայց հակառակը
պատահեցաւ: Մակայի մարդու տալուց յետոյ
մանաւանդ աւելի վատացաւ Նինուցու բնաւո-
րութիւնը և ինչո՞ք մայրը իւր յուսահատութիւնից
էր, որտօք էր անում ամէն օր նրանից աչա-
տուելու համար: Նինուցու միակ գործն էր,
առաւօտը վերկնայ թէ չէ, լաւ հաջողիլ, դու-
րուիլ և կ'ամ պատուհանի մօտ նստիլ ու նայիլ

դուրս և կ'ամ քուչի դռների մօտ կանգնել:
Հայրը վաղ առաւօտից դուրս էր գնում տա-
նից իւր գործին և անդադար զանգաւներ լսե-
լով իւր կնոջից Նինուցու վրայ, աւելի և ա-
ւելի զղուանք էր դրում դէպինա: Բայց մայրը
ամենքի մօտ չէր պատմում իւր արտաւթեան
պատճառը և մեծ զղուշով կ'անար ծածկում էր
իւր աղջկայ պակասութիւնները թէ հարեանե-
րից և թէ մօցիլու բնից:
—Այ, իմ Մակայ վար էլի էր, մեռնի դե-
ղէն ջանին, Եւգանցօրէն էս հալիկու թողնէ՛ր,
սիրտը կու համիլիլէ՛ր, վար ամած-ամած էր
տեսի տունը . . . ախիլի պարնի պէս կու նըս-
տեցնէր ինձ խօսմէ ու ինքը ամէն բանին կու-
հանէր . . . Եւնչի էլ Աստուծ էրիտ նրան:
—Գու Մակայն, քու մէյմախ Մակայն . . .
մէկ էլ ինչ. շատ ծուգ էր նրա անուը չէի ի-
մացիլ. ասաց դորդաւով Նինուցին, հայելու ա-
ռաջը կ'անցնած շորերը դրստելով: Լուս տա-
րի դայ նրա գլխին, լաւ իմքին նա է:
—Ամութ չէ քիզ համա, քուրը քիլի վրայ
էտ թահար կու խօսի, ինչ է արի նա քիզ, թէ
լաւ ախիլի իս . . .
—Արա իս ինչի կուլիմ լաւ ախիլի, լաւը
քու սիվ տիտիլ Մակայն է . . .
—Տէր Աստուծ, դուն տու ինձ համիլիլու-
թիւն . . . Էտ է, սարքիլի, զլլալովի ու դուս
ցից էլ . . . Գա, ինչ կուլի վար մէ մէ իմքին
տանը ձեռք կ'իյցնիս, էլ էլ թիւզ, ան կար ու
ձիվ, ան դորձիլ չը պիտի ըլի քիզ համա: Ա-
խար ինչ կ'ուս ինձ քու մարթը, վար կու տես-

նէ թէ իմքնի հուրը չ'ուսիս: Զէ վար պարե-
գու. կ'օնէ ինձ: Ամութ չէ, արք չէ, վար ամէն
սահաթ ան ախիլուսն իս ցից արած, ան քու-
չի դռանը:
Մինչև մայրը այս նախադասութիւնը կը
վերջացնէր, Նինուցին արդէն քուչի դռանն էր
կանգնած: Խեղճ մայրը կարգի գցեց իրանց
երկու սննակը, որ վարձով ունէին բռնած և
գնաց խոհանոցը իրանց տանու փոքր ծառայի
հետ կերակուրները պատրաստելու, որ կարու-
ղանար իւր ժամանակին, այսինքն ուղիղ կէս
օրին իւր մարդու կրպակը ուղարկելու երեսը
կերակուրները:
—Միկի կուլի, վարթի, վար մէ մէ զամ
կուլիսն գէլիլ մտիլ տաս, ասաց մայրը Նի-
նուցուն կերակուրները պատրաստելուց յետոյ,
ախ թէ ինչն ինչին ին անում ու ինչն ինչին.
վար քիզ էլ մէ օր պէտքը դայ դիզեցամոս:
—Հա, էտ է, կուլիսն բանիլը խօսի ինձ հիզ.
պատասխանեց կուլիտ կուլիտ Նինուցին, էտու
աւել խօս բանը կարել է քիզմէն Աստուծ:
Դուն էս ասա, ինձ համա հիմի նուր տարու-
թիւն դէրիս կարում իս թէ չէ: Խալիլը դիկ
նուր դէրիլու ին ման դալի . . .
—Վերջանց կարիք, վարթի, ունիլ ու
չինք անում . . . փառք Աստուծ իրեք ձեռք
դուս գնալու դէրիս ունիս տանու հարկուկ-
մէն սովալի, էլ ինչ դուլիս: Մէ չիս փիլը
անում, վար մամէս վրայ իրեք տարին է նուր
չուրիլ չէ կանացի կարի. խան պալուսի էս է-
րենն է շուռ տալ տալի, խան մէկէլ . . . իս

Քաղաքային վարչութեան քննութեանց և խօսակցութեանց առարկայ եղած խնդիրներն մէջ մեր ընթերցողներին ուշադրութիւնը դարձնում ենք երկու առարկաների՝ քաղաքի գետիններից օգուտ քաղելու (էքսպլուատացիա) և քաղաքը գաղով լուսաւորելու միջոցների վերայ։ Առաջին խնդիրը իրագործելու համար ընտրուեցաւ ինչպէսզեւրոպէական, ընդ նախագահութեամբ քաղաքագլուխ իշխ. Նալոն Թուրքիայի մի մասնաժողով, որին յանձնվեցաւ այդ խնդիրը խնդարելու և այս ընդհանուր ժողովին յայտնելու իր կարծիքը։ Արդէն մասնաժողովը ներկայացրել է իր գիշտութիւնը (ղօշկատ) և ինչպէս իմացանք գեղեցիկացող Պ. Գեորգի Նալոնի անունով ատենաբանութիւնից 1870-թուականին կառավարութիւնը յանձնել է քաղաքային վարչութեան քաղաքից դուրս գտնված գետինները, որոնք շատ տարիներ եղել են Կուկիայ, Հաւաբար և Նաւալուխ անուանալ Թիֆլիսի մասնաւոր բնակիչների ձեռքում հողագործութեան և խաշարածութեան համար։ Եւստով ենք միեւնոյն ժամանակ զանազան տեղերից և անձինքներից, որ այն գետինները փոխանակ անձրախօսութեամբ (տօրգով) մասնաւոր անձանց տալու, թողել են նոյն բնակիչների ձեռքում, թէև մասնաւոր մարդիկ քաղաքին աւելի շահ կարող էին տալ և այդ բանը պէտք էր աւել աչքի առաջ ունենալով, որ վերջիվերջաւ քաղաքամասերն բնակիչները կարող են մեծ աղքատութեան տակ ընկնել և քաղաքին մեծ ցաւ պատճառել, եթէ յանկարծ զբոյծվին այն աղբիւրներից, որով նոքա կերակրւել են հարկւր տարիներ իրանց ընտանիքը։ Արանց յետոյ ինչպէս լուծ ենք առաջարկել են հետեւեալ կարծիքները Կուկիայի, Հաւաբարի և Նաւալուխի գետինների մասին։ Կուկիայի գետինից 112 գետնային (224-օրավար, 1 գետնային 2-օրավար է) և 500 սաժէն թողնել շինութիւնների համար, 320-գետնային 1200 սաժէն քաղաքի արօտի համար, իսկ մնացած 888 գետնային 1800 սաժ. տալ Կուկիայի բնակիչներին տարեկան 800 մանկէթ վարձով։ Հաւաբարի գետնինը բաժանել հինգ մասի։ ա) 56 գետնային և 1800 սաժէն թողնել շինութեան համար, բ) 106-գետ. 1680 սաժ. գաժ շինելու, գ) 595-գետ. 2040 սաժ. արօտի համար, դ) 1860 գետնային բնակիչներին տալ տարեկան 1300 մանկէթ վարձով, իսկ մնացեալ 257 գետնային համար, որ այժմ կօզակների ձեռքին են, նշանակել անձրախօսութիւն։ Նաւալուխի գետնինները, որ տարածութեամբ 480-գետնային են, տալ ցանկացողին նմանապէս անձրախօսութեամբ, որովհետեւ Նաւալուխից չկան մնացած իրանք վերցնել այդ գետնինները, ինչպէս Կուկիայից և Հաւաբարից։ Առաջ քան կը վճարէր գետնի գումարը, հրաւիրել են ժողով Կուկիայի և միւս քաղաքամասերի բնակիչներուն և նոյա հետ խօսելից յետոյ որոշվել է այդ գումարը։

Բացի սրանից ինչպէս լուծ ենք 1870 և 1871- թուականներից Կուկիայից, Հաւաբարից և Նաւալուխից վերայ մնացած սպառիկ թողնել, որովհետեւ այդ տարիները շատ անպաղատելի են և ժողովուրդը մեծ վնաս կրել էր։

Միւս գլխաւոր խնդիրն էր քաղաքը գաղով լուսաւորելը։ Կարգադրեցան զանազան Եւրոպացիների առաջարկութիւնները և յայտնվեցաւ և այն կարծիքը, որ աւելի օգտակար կլինէր, եթէ քաղաքը առաջ քան գաղով լուսաւորվէր, ունենար կանոնաւոր կերպիւ բերած մաքուր և առողջարար ջուր։ Համաձայն քաղաքագլուխ իշխ. Թուրքիայի առաջարկութեան ընտրվեցաւ մի մասնաժողով, որին յանձնվեցան միջախել գաղին վերաբերեալ խնդիրը ջրանցքների խնդրի հետ, պարտաւորելով այդ մասնաժողովը ամենախալած ժամանակում վերջացնել իրան յանձնված աշխատանքը։

Լուծւում ենք, որ թիֆլիսի հասարակութեան մէջ զարթել է միայն գաղային լուսաւորութիւնը և ջուր անցուցանելը, փոխանակ տալու Եւրոպացիներին, որ նոքա տանն օգուտը, յանձնել այն տեղական բնակիչներին, որոնք պէտք է կաղմին բաժանորդներին (ակցիոներին) ընկերութիւն և վերառնեն այդ երկու գործերը իրագործումը։

Այս նպատակով մօտ 50 հոգի հաւաքվեցան պ. Թովմ. Տէր-Միքայէլեանի տանը և կաղմուկ են մասնաժողով, որի վերայ զրել են այդ երկու խնդիրներն մշակութիւնը։ Այս մասնաժողովը անդամ են և քաղաքի մի քանի յայտնի անկեղծները։ Լուծւում ենք, որ այս մասնաւոր մասնաժողովը և քաղաքային մասնաժողովը մի քանի անգամներ լուսաւորութիւնը իրագործելու համար, ինչպէս որոշել է Կովկասեան Տեղական ընկերութիւնը, հարկաւոր է 400,000 մանկէթ. իսկ ջուր հասցնելու համար 900,000 մանկէթ։ Շատ ցանկալի կը լինէր, որ բաժանորդագրութեան ընկերութիւնը իրագործվէր, և այն հարստութիւնը, որ Եւրոպացիները մեղանից դուրս տանելու էին, մնար մեր մէջ։

Լուծւում ենք, որ վերջիվերջաւ երկու մասնաժողովներին նախագահ ընտրուել է պ. Սոլովովը։ Այսպիսի ընկերութիւնները շատ օգտակար են, որովհետեւ նոքա գործի յաջողութեանը երաշխաւոր են աւելի և մեծ գործութեանց աղբիւր։ Ինչ որ դժուար է մի մասնաւորի համար, դիւրին է շատ ընկերութեան համար։

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ
ՏԵՐԱՆՍԻԱ

Փարիզ Ցն. Ապրիլի։ Տիկերը երեկ մեծ հաջողութեամբ տուեց Նիսեան ապարանումը Թարիլի երեսփոխաններին և քաղաքային խորհրդարանի անդամներին։ Նիսեայեան նախագահի դահլիճներումը հաւաքվեցաւ մօտ 500 մարդ, որոնց թիւումն էին և գիտականատանց բոլոր անդամները։ Դրաւերները ուղղեցան դասակարգական ձեւով ինչպէս վաշխագտանում և ոչ անձնական յաւանք յանուանէ, ինչպէս սովորութիւն է Եւրոպական արքունիքներում։

Մի և նոյն օրը վերապրումը նկատուեց մնացուն յանդիմանողը, բայց Տիկերը որ առաւօտից գնացել էր Փարիզ ներկայ էր այդ նախին։ Այդ խաղաղի նկատ էր, այլ հասարակ զուգարանութիւն։ Տէրութեան ներկայացուցչը, արտաքին գործոց նախարար Բեմուլան, յայտնեց, որ շուտով կ'հրատարակվին հեռագրաւորները, որոնք

վերաբերում առեւտրական պայմանագրութեան Անգլիայի հետ։ Նա բացատրեց նոյնպէս, որ Նիսեան ապարանի ընդունելութիւնները երբեք չեն նախաձեռնում կառավարական կենդրոնի անդամներին հարցը դէպի Փարիզ։

— Նա հանդիման խորհուրդները գործունէութեան մասին ստացվում են շատ միակծարական լուրեր։ Ժողովրդի նկրտական և բարոյական շահերը քննվում են յառաջողական հայեացքով, բոլորովին հակառակ վերապրել օրէնադրական ժողովը ուղեն։ Նա հանդիման խորհրդարաններից շատերը կամենում են կրկնել իւրեանց առաջին պահանջը պարտաւորական ուսման մասին։ Միւսները անուանադիրներ են ուղարկում Տիկերին, յայտնելով համակրութիւն և շնորհակալութիւն, որ վարձատրեն նորան սրանով բաղմնավոր թաղաւորական կուսակցութեան ընդդիմութեան փոխարէն օրէնադրական ժողովը մէջ։ Բայց հասարակապետութեան նախագահը գտնւում է, որ այդ անուանադիրները համաձայն չեն սահմանադրութեան կանոններին։ Ուստի մնում է նա հանդիման խորհրդարաններին դադարեցնել իւրեանց արտայայտութիւնները դէպի նորա անձը ուղղելը։

— Մայիսի 1-ին, ինչպէս յայտնի է, որոշւած է բանալու գերմանական համալսարան Սարատուրգումը։ Այդ առիթով այնուհը պատրաստվում է մեծ հանդես։ Գերմանական բոլոր համալսարանները ուղարկված է հրաւեր ուսանողներին և արքայազններին մասնակից լինելու այս համալսարանի բացմանը։

Փաբէլ 13-ին տարիլի։ Temps լրագրում կարդում ենք. Անգլիական լրագրիկները հաղորդում են պատճէնը այն յայտարարութեանց, որ երեկ արլին լրդ Վրեմկլը և Գլաւստորը անցան Վրեմկլի վերաբերութեամբ։ Գլաւստորը ասաց, որ Ֆրանսիական կառավարութեան հաղորդակցութեանց նախաձեռն, անցուպաղ գործ կ'ընկնէ միջոցները այն օահմանադրութեանց առաջը առնելու համար, որոնք ժամանակի և զըրամի մեծ կորուստ են պատճառում։ Սերենն կարելի է յուսալ, որ խնցրվելովը Ֆրանսիայի և Անգլիայի մէջ կ'ոչնչանան։ Բայց ինչպէս մենք առաջ էլ ասացինք,

էլ ներկայ դէպը դերիւս չիւ կարի

— Իս ինչ անիւ թէ չունք. վեր ուղարկւած մարթու տայ, չոր էլ հարցընք է . . . Էնչոյ տկուր չիւրիւ կու պահին մարթու տալու արչիւն

— Եւ վերջի գամն էլ վեր նոր մօդնի դերիւն կարեցի քիլ համա, իսմ զիլիւ վեր էնդու պարտիւ ջեր անքում է վրէս, մամիւ էլ վեր չիմաց արլիւ, միտտ էլ . . . Էիմի իս ինչ ջուրը ննքիւմ, մէ շալիթումը իս վերադանց պիտիւ կարի քիլ համա նոր չորիւր, օվ է տիլ փուղը։

— Հա, օվ է տիլ փուղը, օվ է տիլ փուղը, զիլի էտ կանչեցէր . . . Էս ինչ բերախտութիւն է, գրչեց ւացարթիթում Նիւուցին, խուղակիւրից արչիլը պիտի նորդերիւս ունենայ, Բուրիւքիլից Անանին պիտի չուակի դերիւս հաքնի ու իս կի հին չուրերումը կօլվիւմ . . .

Այս խօսակցութիւնից յետոյ մէկ քանի օրուան միջոցումը սկսուեցաւ արդէն գործի կանոնաւոր գնալը, պատրաստութիւնները, աւելի և աւելի հաստատ խօսակցութիւնները և վերջապէս կարական համալու բերելը աղայի կողմից։ Ուրախ էր Նիւուցին, բայց նրանից աւելի ուրախ էր և ուրախութիւնից էլ ջըկար Թովմէլը։

— Այ, դէղի ջան, մէ հետի արչիլ իմ տեսի, մէ հետի իմիւրն է նոյի աճիւ էս կուլի մէ ամիւս առաջ, վեր էլ ինչ ասիւմ . . . Մարթիլիդենայ թէ օւմ արչիլին է . . . Գուղիւն աւլալոււն։

— Գնն զիլիս գննացլալուս դէղն, ունն որ

բուր թուանու, ուրիւ էլ ինչ իս ուղում, Էս զիլիւն կի ասն 10 թուանը կուտաւ թէ չէ ինձ

— Կուտամ, կուտամ, դէղի ջան, դուք ասն լաւ օվիւն է։

— Կու ճանչաս, քա Սիւտանու էլ լաւ կու ճանչայ, Թամամշովի քարթալուտն է առաւտուր անում։ Կու կայ իւր համա։

— Խօմ զիլիս, Եւզան ջան, թէ ինչ արչիլ իմ տալի ձիւ, ասաց ուրախութիւնից առաջ կիւած օրաի թովմալու անցիկնալուց յետոյ Թովմէլը, պիտած, նշանած, բօւլ, բուտալով, ամնն բան բաշարող, կար ու ձիւլով գօլած, մէ խօսիւով գուղմնի կրնէի տալու. դուք զիլիս վիտիլ որ լաւ. աղի կու ուսուս բերիւս։ Գոււնն էլ իս զիլիւ իմում . . .

Այս խօսակցութիւնից յետոյ մէկ քանի օրուան միջոցումը սկսուեցաւ արդէն գործի կանոնաւոր գնալը, պատրաստութիւնները, աւելի և աւելի հաստատ խօսակցութիւնները և վերջապէս կարական համալու բերելը աղայի կողմից։ Ուրախ էր Նիւուցին, բայց նրանից աւելի ուրախ էր և ուրախութիւնից էլ ջըկար Թովմէլը։

— Այ, դէղի ջան, մէ հետի արչիլ իմ տեսի, մէ հետի իմիւրն է նոյի աճիւ էս կուլի մէ ամիւս առաջ, վեր էլ ինչ ասիւմ . . . Մարթիլիդենայ թէ օւմ արչիլին է . . . Գուղիւն աւլալոււն։

— Գնն զիլիս գննացլալուս դէղն, ունն որ

գուղիս ուղի, էրնէկ կի դան կրնի ուղիս ու թէղուր իս էս օրնէկ գմանիւմ։

— Հալալ, իս ասում իմ զամիւն էր, թէ չէ գանա էլ արչիլիւք էն տեսի. Գէղի ջան քիլիւն ինչ թարցիւմ անանուս բաշտան հնց իմացայ թէ արտում մէ ինչոր աւելցաւ, զիլիս ցերեկ զիլի նրա պալակիւքն է ասչիւն կանգնած։

— Եւ դուք ինձ ասն, հարցրեց մաքը, վեր քուլումն ին կնեւում, իս հարցնիլ կուտամ մօքընուլ Եւզանին. նա ծաի կաթիլ արլին էլ կու գլնէ։

Որդին պատմեց մօրը աղիւկայ տան որտեղ լինիւր և մայրը սկսեց այն օրից գործը տաք տաք, որովհետեւ այս մէկ անգամն էր, որ հաղիւ մէկ աղիւկայ համար հաւանութիւն էր ցոյց տալիս։ Չորս հինգ տաքի էր մայրը գամարն էր մտել, որ նա կին ուղէ, բայց էր կարողանում համարիլ նրան։

Այս ընտանիքը, որի վերայ է այժմ մեր խօսքը, բաղկացած էր հինգ միայն այս վերջիւնիւս երկու հոգուց, մօրից և սրբուց։ Մայրը, Էլիսան, այրի էր իւր ամուսին Ղալաղ Առաքելի մահից յետոյ և այս օրդին, Սիւսիւք վեց թէ Խօթ տարեկան էր իւր հօր վախճանուելիս։ Այրին բաւական խեղճ գրութեան մէջ էր, որովհետեւ թէպէտ և իւր լուսաւորութիւնը չէր դաւարանալով նա պէտք է 2000 մանկէթ տաւար նրա ընկերից, բայց բանն այնպէս էր եկել, որ ընկերը այդ բոլորից զրկել էր սրան

և միայն 300 մանկէթ էր տուել սրան բոլոր 2000 մանկէթի փոխարէն. Սա շատ յարգեալ կ'ընարմատ էր և բոլոր հարեաններին սիրելի իւր բարի վարքով և համեստութեամբ. Թեպէտ շատ անգամ, քանի նոր էր սա աշխարհիւ, բարեկամները անգաղար խորհուրդ էին տալիս սրան և համագում երկրորդ մարդ ուղիւ, բայց սա գուլը մահու էր տալիս, աւելով թէ Էլիս վարթի ունիւմ, սա պիտի ըլի իմ պահօդն էլ ու իմ թաղուրն է։ Լիւսան որդուն առաջ տուեց մէկ ժամանաւոր ուսումնարանում գիր սովորելու և երկու տարուց յետոյ յանձնեց սրան բաղադրանքումը աշխարհ, որտեղ մէկ քանի տարի մնալուց յետոյ, մէկ երկու չալու տէր գտած, եկաւ Թամամշովի քարթաւարալումը փոքր գաղան բաց տրաւ։ Եթէ, ութ տարի էր որ չարանակումէր աղիւկայ սա գործը և բաւական լաւ յաջողութեան մէջ էր։ Մայրն ու որդին շատ սիրում էին միմեանց և բոլորովին անկարելի բան էր, որ սրանց տանը մէկ նշանաւոր անհամար լինէր պատահէր։ Մայրը ծերութեանը մօտենալով, անգաղար այն աշխատանքի մէջ էր, որ չուտով մէկ հարս տեսնէ իւր տանը, խնայ նրա վրայ և մէկ թուի էլ արժանանայ, որ ինչպէս նա ասում էր, Էօժօթիւրուս ուրախալայ Բայց որդին շատ էր ընդդիմանում մօրը այդ մասին։ Շատ աղիւկայ համար խօսել էր մօղիւր Եւզանը, բայց սա միշտ հեռու էր բռնել բանը։ Այս վերջին ժամանակներումը տեսել էր սա մեր ծանօթ Նիւուցուն իրանց քուլի դուանը և այս աղիւկին էր, որ

հերքեց, որ Լամանշի նեղուցի երկու ամփերի փոխադարձ յարաբերութիւնը կըրկին ազատ եղանակով միջոցը պէտք է տալ թափել և մեր բոլոր սահմաններէ վերայ:

Փարիզ 12-ին Ապրիլի ճիւղը երկրորդ անգամ ճաշ առեց Նիւտոնի անդամներ և առաջին անգամի նման, ճաշի ժամանակ եղաւ մեծ ընդունելութիւն: Գահճը ներքէն էին: Մինչև անգամ երեւում էին այդ անդ Ազգային ժողովի աջակողմէն կուսակցութեան երեսփոխանները միջառնակ: Բայց զիստաւոր առաջնորդները երեսփոխանների բազմութեան մէջ և այժմ չեն կարողանում հաշտել այն բանի հետ, որ նորա կոչումէն Ազգային ժողովի կամքի եղծումն կառավարութեան անդամութեան վերաբերութեամբ:

ԱՆԳՂԻՍ

Անգղիական կառավարութիւնը հրատարակեց իւր թղթատարութիւնը Մարտի 1-ին արդեն իսկ հետ միջազգայն ընկերութեան մասին Այս թղթատարութիւնը երեւում է, որ փոխարինելով սպանական կառավարութիւնը առաջարկել է միւս եւրոպական տերութեանց միասնորդ և ընդհանուր ջանքով ջնջելու միջազգայն ընկերութիւնը: Այսպիսի կառավարութեան կարծիքով այս ընկերութիւնը սպանում է ամեն կառավարութեանց սպառնալիքներ և որ բոլոր տերութիւնները պէտք է միանային ընդհանուր գործութեամբ նորա ազդեցութեան առաջը առնելու համար: Երբ Գրեյնիլլը իւր պատասխանի մէջ ասում է, որ բոլոր օտարականները, որոնք մտնում են Անգլիայի երկիրը, պարտական են հնազանդելու անգղիական օրէնքներին, որոնք ընդունում են նրանց իրանց պաշտպանութեան ներքոյ: Օտարականները կարող են արտաքսուիլ Անգլիայից միայն այն դէպքերում, երբ այն պահանջում են զաւթագործութիւնը յանցաւորների մատնութեան մասին: Երբ Գրեյնիլլը յայտնում է կարծիք, որ ներքին գէպի համար չկայ հիմն օրէնստու իշխանութիւնից բացառական լիազորութիւն խնդրելու: Անգլիայում միջազգայն ընկերութիւնը բաւականապէս է նրանով որ տալիս է խորհուրդներ աշխատասօրների, որոնց պահպանութեան համար նորա գրամական միջոցներն էլ շատ աննշան են: Մի խօսքով

ընկել էր սրա սրտումը: —Այս արդիւն, ասում էր Սիսակը իւր մօր հետ ընկերակց անկելու: —Իս կանչեցի էսօր Եւստակիոս, սկսեց լելուս ու ասի թէ Եստակ ու Եստակ բան կայ, արեւ զոսն զիդիս հիմի: Դա էն սահմանի վրայ նստաւ թէ օվ է: Մէ գովասանք էր յիդ պատմում իմանք, մէ գովասանք, վեր էլ լիզվով չի յիդ ասիլ: Հիմա ինչ է, կօսէ, վրանցք սկսեց անգղիական, սուրբ թիւով, սիւլ աչկ ու ուն: Բով: Փութն էլ 100 թուման է, կօսէ: Ամս մէ տանդիկն է, կօսէ, մէ դուս էլ կած, վեր էլ վրան ասիւմ: —Բաս ասն բանը պրծած է էլի: . . Հնչ թէ դուն էլ ուրիս իսան . . Ջրօնիւքօրին էլ խօս ինչ ասիլ դուզէ առաջու կու գցիս, կու տանիս ժամն ու առիթով կու կանգնեցիս հարսիւ . . Վեր ասում էի, ինչ գէղի մի շապիլ: —Ի՞նչ անիւմ, վրան լի, վրան չը յապիլմ: Գու լաւ ժամանակն էլ հիմի է: Իս էլ էսօր կամ, էրուց չը կամ: —Աստուծ վրէ անէ, գէղի ջան, էս խօսկը բերնէմէս վրան իս դուս թողնում: Առանց քիդ ինչ կանի կնգաւ: Գանա ինչէլ հիմի էլ չէի ուզի կնիկ: ամս վեր փլըր էի անում, ակաբէր, հիմի կնգիւք արարածը քիւրը, վեր սկսեցնեւուն չին սիրում, չէի ջուռաթ

Անգղիական չունի հիմն կասեցանքի մէջ ընկելու: այս ընկերութեան վերաբերութեամբ:

1-ին 6-ին (18-ին) ապրիլի: «Daily-Telegraph» լրագիրը հանդիսաւոր կերպով յայտնում է, որ գերմանական զեպանը Ֆրանսիական կառավարութեան մօտ կոմս Արիմը կարգաց վերջին իւր արքունիքի հաղորդակցութիւնը, որ իւր մտքին նայելով խնայելու վերջնապէս է: Գերմանական կառավարութեան այս հաղորդակցութեան մէջ ասած է, որ գերմանական Ֆրանսիական զեպանը օրէնքի և ճիւղի ճառերի մէջ նկատում է ան յայտնի նախագիծ գործողութեանց, որոնք բաւականապէս վերջնապէս է և պատկառելի հիմնադրերի մերժումն Ֆրանսիայի կողմից: Այս հաղորդակցութեան խօսքերին նայելով Ֆրանսիայը վճարողական քաղաքականութիւնը, պահանջում է զեպանութեան կրճատումն և Ֆրանսիայի պատկառելիական գործութեանց նուազումն: Հաւանական դէպքում իշխան Բիսմարքը կ'պահանջէ նոր երաշխաւորութիւնը, որոնք սպառնալիքներն Գերմանիային, որ ընդունի կատարաւ Ֆրանսիայից պատկառելիական տուգանքը, որ մի գուցէ շատ թանկ գնած խաղաղութիւնը խանգարելէր յանկարծական յարձակումը: Կոմս Արիմին հրամայած է, որ չհամաձայնի ոչ Ֆրանսիայի փորձերին գործի վճար յետագիւր մասին և ոչ էլ վերջինից պայմանների փոխութեան: Իսկ թէ Ֆրանսիան կ'յետագիւր պատասխանը կամ կ'պատասխանէ բացառականապէս, Գերմանիան շատով կ'շարժէ իւր գործերն և կ'բռնէ քաղաքներն ու նահանգները, որոնք համահասարակ են դեռ ևս չիճարած տուգանքի քանակութեան և կամ կ'արիւր Ֆրանսիայի նշանաւոր կետրին, որ կատարեալապէս իշխել կարողանայ նորա վերայ: Եթէ Ֆրանսիան կ'ընդունայ Գերմանիայի այս գործողութեանց, Գերմանական իշխանութիւնը առաջին ընդամանական գործողութիւնը Ֆրանսիայի կողմից կ'համարեն պատկառելի յայտնումն:

Հիւսիսային Գերմանիայի ընդհանուր լրագիրը վճարական կերպով հիւրում է տարածված լուրը գերմանական կառավարութեան ծանուցադրել մասին, որ իրութեան ուղղութեւն էր Ֆրանսիայի կառավարու-

անում: Ես գամօրը կի լաւ բան ասիւմ ըլլի, գիտեցիք գովումին աչկան ու նրա բարեկամութեւն:

Եւստակը տաք տաք կպիլ էր բանին և թէ աղէկայ արեւից և թէ աղալի արեւից աւելի մեծ հակողութեամբ և զբոսութեամբ աշխատում էր բանի վերջնապէս համար: Երկու չաբաթ չանցկացաւ, որ Նիւտոնի ասօր փառօր հարս տուն գնաց Գաղաղ Առաքիւնց ասանը:

—Մաթօ, քա Մաթօ, ասաց Գաղաղ Առաքիւնց մօտիկ հարեան Սօփիան նոյն քուտնը բաց ա ելի հետու բնակուող դրացի պատաւ: Մաթօյին Սօփիան պատկուելուց դու ուղիղ երկու տարին չը լրացած, իմացքը վեր իրիզուն Գաղաղ Առաքիւնց հարսը տաննէն դուս արաւ իր սկսիւրը . . .

—Գա, միւր լիւսօյն . . հարցրեց նրան վրդովուած Մաթօն:

—Հա, անիւ նրան . . Խիստ իրիզուն վրկաւս իր տօնու չիւրու ու ուղի էլաւ իր հարսնէն, վրայ բերեց շուտով Սօփիան:

—Վոյ, գիտիւք պատուի ու Նիւտոնը զբոսելու զէլիւ տանէ, ասաց դուրը շարժելով

թեան, և որից առաջացիլ էին սառն յարաբերութիւնը երկու տերութեանց մէջ: Նոյն լրագրում ասած է նոյնպէս, որ Գերմանական զեպանը Ֆրանսիայում կոմս Արիմը ներկայումս դառնալով Բիւրնուս:

ՏԱՀԱՍՏԱՆ

Կ. Պօլսոյ գիտնական Գիտնականից ասացիւ է հետազոտութիւնը 12-ից, որ հաղորդում է տեղեկութիւնը նորութեամբ Գիտնական պատահած երկրաշարժի մասին: Հաշիւում երկրաշարժը եղել է 2-ին ապրիլի առաւօտեան 7-ժամին և 30 րոպէին և շարունակիւ է 30 րոպէի ընթացքում: Նա արեւմտեան էր և ունէր հարաւ արեւելեան ուղղութիւն: Այս միջոցին գործը հոլմ էր փչում: Ութը հալի սպանիւ էր, շինուածներն պատահաւոր փլուզւում էին: Իսկ Անտիպիս և Սուհիզիէ քաղաքները զրկւեց բոլորովին քանդուիւ էին:

—Կ. Պօլս 4-ին (16-ին) ապրիլի: Անթիպիս Երկրաշարժի իրիւ Բուրաբիւրի երկրաշարժի սուրճանի բարձր յանձնէր, որ հաստատում է նրան այս պաշտօնի մէջ, կատարելիցում մեծ հանգստի: Այս բարձր բոլորովին համաձայն է Սուլտանի Ֆրիմանին, որ ասիւ է Բուրաբիւրի երկրաշարժի անխախտութիւն:

Ե.Ր.Գ.Ե.Յ.Ի.Ն.

Մեկ հաղորդում են Անթիպիսից, որ այնտեղ գնալու անօդաւոր մէքը են լինում մի քանի անտարբեր անձանց գործունէութեամբ: Բայց յուսով է, որ Անթիպիսի եղբայր ծանաբարցութիւնը չի երթարիւ ճշտութեամբ ուրիշից ազդեցութեան: Ինչու հասարակաց խաղաղութեան, որ ամենակարգին է մանաւանդ մեր հասարակական գործերի յաւաքագնութեան համար, որոնք են ուսումնարանների և երեւոյթան գործերի բարեկարգութիւնը: Ուսումնարանի յաւաքագնութիւնը կախած է զընտրութեան պէս նորա խաղաղ ընթացքից, որովհետեւ աս պէտք է ամենից ուշադրութիւնը և գործունէութիւնը կենդանացնէ իւր մէջ: Անշուշտ անմիաբանութիւնը և դարձի վարչութեան ուշադրութեան ցրումը, նորա անխախտ ընթացքի պատճառ կ'դառնայ,

Մաթօն: Տեղեկութիւն, զի դուրս էրկու տարին էլ չը թափանցիւ էրկու իր սկսիւրը իր տանը: Այս վրէ իրիւր յաւ: Ի՞նչ ասիւ ինչով պիտի ասիլ իշխան:

—Ապրուստ կուտայ տղան, քա, էնէնց խօս չի թողի նրան բաս. պատասխանեց նրան ծանրակշիւ դէմքով Սօփիան:

—Վայ ինչ իմ լիւսօ, ինչու կու դիմեցի խիստ ճիւղ: Ան ասիւր տղան վրանց արաւ էս բանը:

—Տղին, տղին լաւ դուրը մահու էր տալի, ամա կնիկը գնալով օսիւն հասցուց: Ամէն գիշիւ նրանց տանը անպակաս կու ու չիւր էր ըլլում: Տղին հալվում էր, էլ էր իմանում թէ ինչ անէ: Իմ տանն, ասում: Իմնէ, իմնէ, վրանց որ դուրս էնէնց կօսիւմ, կօսէ, դուն, կօսէ, պատուի իս, իրիւր էլ պակսիւ է: կօսէ, տուտուցայիլ իս . . .

—Տղին դուն թափի ու աղաթի ամէն քրիւտօնին էլ թափար ալակիւրովին:

—Խիստ աղէն տուր երկու կնգան, գէղին թէ թող, ինչը գուզէ անէ: Ինչը գուզէ էլ էն էր, վեր հօրեա երկու իրիւր ամիս է, պարտաւ պարտիւ վրայ է էլի, էլ դուրս է գուս տարի Սիսակն ու էս կուրի էրկու ամիս դուրսը վրէ է քաղի: հիմի ուրիշի մօղ վրեպիլի

ՆԱԽԱԿ ԾԱՌԱԽԻՑ

Յարգելի խմբագիր Մեդ: Խմբագիր:

Համախոյ Հայ հասարակութիւնը իմ հրաւիրանաց համեմատ հաւաքուելով անդայս «Առաջնորդարանը», կազմեցին Յանձնաժողովը բաղկացած հետեւեալ անդամներէ: Գ. Յարութիւն Սերգէյեանց, Պ. Գեորգ Տէր Յովհաննիսեանց և Պ. Սարգիս Նաճառեանց, այն նպատակաւ, որ սոցա պաշտօնը իմ վերահստողութեան ներքոյ պէտքէ լինի յօշոթութիւն երկրաշարժութեան: Գնատուած ազգայնաց ժողովեալ գրաւքը, որը նա իրիւր ցարդ և նախկինը են զանազան տեղաց որոյման անձինքներէ, ստանալ և արդարապատ կըրանսկաւ բաժանել Համախոյի փառանքներուն:

Արդիւնեալ յարգելի Պարոնայք ազգաիրարար յօժար գնաւելով այս ընտրութեան, յանձնեցին ինձ խնդրել, Յարգելի խմբագիր, որ բարեհաճիլը հրատարակել ներքոյ գրութիւնը լրագրոյց մէջ ի գիտութիւն հասարակաց, որպէս զի բարեկարգ անձինք խնդրաւ խմբագրել այս ապահով անօրէնութիւնը, ուղղակի իւրեանց նախապաշարքը շնորհ անեն առաքել յանուն գնաւապատի Յանձնաժողովին Պ. Սերգէյեան Նաճառեանց, անտարակոյս լինելով որ Յանձնաժողովը խճի միտօք պէտք է բաժանէ փառանքը նախկին գումարը կամ ի գործ դնէ, ինչպէս նախատուաց ցանկութիւնն է:

Սոյն Յանձնաժողովը անգամ միւս ևս պարտք դրին իմ վերայ յայտնել հրատարակաւ այն խորին զգացմունքը, զոր ունին Համախոյ հայազգի բնակիչք, նկատելով երախտագէտ աչքը կարեկցութիւնը բարեկարգ ազգայնաց գէպ ի իրեանց դժբաղդութիւնը, նոյնպէս և նոյն յատուկ շնորհակալութիւնը առ մեծարկոյ Զահանեա աղայի Ստեփաննոսեան Յաննիսեանց և առ որոշման անձինք Տիմիստու, յորոց առաջինը իւր սեփականութեան 250 ռուբլի և հետեւեալը ձեռամբ տեղայն քաղաքապետի նորին Գերազանցութեան Նադոնի Թումանեանց թատրոնի ներկայացուց ման արդիւնէն զոյացեալ 350-ռուբլի փութացան շնորհել յօշոթութիւն հայազգի տառապելոյց Համախոյ:

Յարգելի խմբագիր, այս առթիւ իմ անշաղի շնորհակալութիւնը ևս փութամ յայտնել նոյն, որը բարեհաճել են իրօք

է, կօսէ, շափիւն էրկու իրիւր մանէթով: Իս էլ չէի գիտի, նուր բաց էլաւ բանը: Գնա ու հիմի էլ ասն թէ ինչ կուլի մէ իմ Սէրգիսն նշիւմ: . .

—Չէ, գէթաղայ, էն օրը մահ ըլլ ինձ համա . . վրանց կու նշիւմ ու վրանցի: Արա լիւսօյն վեր իր սկսիւրն Սիսակի կնիկն է տեղն է արի, ինձ ինչ կօսէ հարս: Իմ տղին մէ հուշն է պակաս, ասանց էն էլ վրանցալի ինչ եօլա գնում: Խօս գիտիւ էլի, քիւրմէն ինչ թաքցնիւմ, միւր հետաքը լաւ պղնի է քիւր: Մէ վեր ասումիւմ, թէ էն լոթի նստաւրանց յիդ մի ման դայ համաչոյ ու նրանց յիդ քէփ մի անի, զիւր փայտանիւրով մի ման դայ, նա կանգնում է վրէս լէզու պէս, թէ իս կու կորչիւմ էսդանց . . . էն իս իմ վեր եօլա իմ տանում նրան . . էն, ինչ ասիւմ ու ինչ անիւմ:

—Էն կօնիս վեր նրան կնիկ ուղեւուն ձեռք չը տա: Խօսիւ բաց անէ էտու վրայ թէ չէ, դուն գիտի չոտէ: Թէ խիւր ունիս, մէ քիւր անկու բաց արա քանի քու զիւր իս, թէ չէ գուցայ հարսու ու քէփ մի նախիւմ քէփի նախիւմ էմէն կու կցէ ու վրէրը քիւրաւ առիւթու կու դարձէ: . . .

միջնակարգ և քանակական խնդիր հո-
տը և իմ պարտաւորութիւնը խնդիրը
Աստուածային ճշմարտեան պարգեւը
նոցա երջանիկ կեանք ազատ աշխարհի
փորձանքներէն:

Յոյս ունենով որ այս մարդասիրական
կարեկցութիւնը մի և նոյն Աստուածահա-
ճոյ նպատակի համար կ'ընդհանրանայ բո-
լոր համազգեսց պոտերու մէջ,

Մնամ լրտեսան Ազգիս ազգաբար Անդ-
րէսոս Արքեպիսկոպոս:

7-Ապրիլ — 1872

Շաբաթ

ԻՆՆԵՍԻՐԵԿԵՆ

ԲԵՐԵՆԻ ՄԱՆԿԱԿԱՐԺԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿ ՆԵՐՈՒ

ՆԱԽԱԿ

Դ

Դուք գրում էք, որ ձեր որդին ար-
դէն փորը առ փորը սկսել է ման գալ,
խօսիլ և նորա հետ խօսածը գրեթէ բո-
լորը հասկանում է: Արդարեւ այդ մեծ յա-
ռաճողութիւնը է և ևս լաւ գիտեմք, որ
ձեր ուրախութեանը չափ չկայ, թէպէտ կան
այնպիսի մայրեր, որոնք չեն ուրախանում
տեսնելով երեխայի անխախտութեան առա-
ջին քայլերը: Ահա այժմ կ'սկսուի ամենա-
զօրեւոր չորսարմանքի ժամանակը, «տառ»
են նոքա առաջ կարելի էր նստեցնել նո-
րան յատակի վրայ և ապահով լինիլ, որ
նա անխառն կմնայ, իսկ այժմ ամեն մի
լուսն պէտք է վախենալ, որ չլինի թէ մի
որեւիցէ փորձանք պատահի նորան: Ար-
դարեւ երբ երեխան ոտը է երանում, յետ
այնու նա ազատ չէ փորձանքներից: Օրի-
նակ նա կարող է վայր ընկնիլ, այլուիլ
և այլն և այս բոլորը պատճառում են ան-
սովորել գոռոց և լաց, ուստի նախ տես-
նենք, ի՞նչ հնարներով դուք կարող էք
ձեր որդուն պաշտպանել զանազան մեծ
փորձանքներից, որոնք նորա փորձառու և
ճարտիկ չլինելուց են առաջ դալիս: Գնշին
փորձանքներից բոլորովին ապահով պահել
երեխային անհնար է, եթէ չենք կամե-
նում նստեցնել նորան այնպիսի մի սենե-
կում, ուր ոչ կահարանք կայ և ոչ այլ
անարիտը և պատերն և յատակը բարձե-
րով և կառուց բաներով են զարդարած մի-
այն: Պէտք է ասել, որ հարկաւորութիւն
ևս չկայ պաշտպանել նորան և ամեն մի
փորձանքից և հեռացնել նորան ամեն
մի անսովորութիւնից, որովհետեւ երեխան
փոքր է կարճատեղ, բայց այդ, եթէ դուք ցան-
կանում էք, որ ձեր որդին ինքնապաշտպա-
նութեան սովորի, պէտք է երբեք զիջու-
թեամբ նորան այլ և այլ փորձ փորձանք-
ների մէջ ձգէք: Փարզեմ միտքս ձեր որ-
դուն դուք պէտք է սովորեցնէք միայն մի-
նախ. ասենք թէ նա մնաց այնպիսի մի
սենեկում, ուր տար վառարան կայ, իհար-
կ երեխան կ'ստանայ վառարանին և շատ
հաւանական է, որ այրվի: Այս փորձանքից
պաշտպանելու համար երբեք միջոց կայ
կամ վառարանի առաջը վանդակապատ
չլինէք, որ երեխան վառարանին չհասնի և
կամ երեխային պէտք է տանէք վառարա-
նի մօտ և պատմէք նորան վառարանի օ-
գուտը: Զոր օրինակ թէ առանց վառարանի
անհնարում ցուրտ կ'ընէր, ձառ չէր կարելի
պատրաստել և այլն: յետոյ ասէք, «պէտք
է զըռշանալ վառարանից, որովհետեւ տես
ինչպէս տաք է», այս ասելով նորա մտքը

կայրէք այնպիսի մի տեղ, որ այնքան
տաք չէ, բայց որ մի փոքր կցաւցնէ նո-
րա մտքը: Կամ թէ մօտեցնէք նորան մի
մեծ բոցի մօտ, այնպէս որ մի քանի վայր-
կեան սաստիկ և զգալի կերպով լուսուո-
րէ նորա երեսը: յետոյ ասէք մի թղթի
կտոր և ձգեցէք կրակի մէջ, որ այրվի,
իսկ երեխային այս ցոյց տալով պատմեցէք
որ ամեն բան—նորա շորերը, ձեռնիկները
և այլն—նոյնպէս կարող են այրվիլ: ուս-
տի զգուշացրէք, որ չմօտենայ վառարանին,
նա դեռ փոքր է և այլն: Եթէ բոցը այն-
քան սաստիկ էր, որ կարողանար տպաւո-
րութիւն թողնել նորա վրայ, երեխան
միշտ կ'հեռանայ կրակից:

Արժեւմ դուք կը համաձայնէք, որ և-
րեխային կրակից զգուշացնելու համար վե-
րջիշեալ միջոցը առաւել լաւ է քան թէ
զանազան վանդակապատներ և այլ հնար-
ներ գործածելը:

Բայց դուք դուք կարծում էք, որ ա-
ռաւել լաւ կը լինէր թողնել այդ փորձը
մինչև ձեր որդու մեծանալը: Այդ ևս կա-
րելի էր անել, բայց յաւն այն է, որ մին-
չև մեծանալը նա կարող է միանգամ սաս-
տիկ այրուիլ և այն ժամանակ այդ դուռը
փորձից յետոյ նա ինքը շատ լաւ կ'իմանայ
վառարանի սպառնաւ ժամանակը:

Սոյնպէս դուք կարողէք բացատրել և
բոլոր տաք առարկաներից առաջացած վե-
նաները:

Եսել անդամ հարկաւոր չէ, որ բոլոր
վառարանը բաները—լուցիկն և այլն—պէտք
է այնպիսի տեղ պահել, որ երեխան չը-
կարողանայ առնել: Բայց այնու ամենայնիւ
պէտք է նորան բացատրէք նոցա վառարա-
նութիւնը, որովհետեւ պատահմամբ ե-
րեխան կարող է գտնել սրահում մի լուց-
կի և արդէն ծանօթ լինելով նորա վառե-
լու եղանակին, կցանկայ նոյնը առնել և ին-
քէ իհարկէ իւր անսովորութիւնից մի
որ կէտէ մնաւ կը պատճառէ իւրեան:
Ուստի լուցիկով այրեցէք մի քանի
թղթի թուղթի միասին, որ բոցը մեծ
տպաւորութիւն թողնէ նորա վրայ: այս
պարագայում ևս պատմեցէք նորան լուց-
կու օգուտը և տաքէք, որ իւր համար
նոքա դեռ վառարանը են: որովհետեւ նա
փոքր է, չլսեցէք ձեռք տալ, ապա թէ ոչ
. . . և այլն: Հաւատարմած եղէք, որ ե-
րեխան դուրսից յետոյ միշտ երբ մի լուց-
կի գտնէ, իսկոյն մեծ ուրախութեամբ կը
յայտնէ իւր գիտելի մասին:

Սոյնպէս շատ հաւանական է, որ դա-
նազան սուր բաներ կ'առնէ, ասեղ, գետա-
սեղ, մեխ և այլն: և գտածին պէս իսկոյն
կ'առնէ: Երեխաները առհասարակ սիրում
են մանր ու մանր բաներ ժողովել իւրեանց
ձեռքովներով: Ի՞նչ պէտք անել այսպիսի
պարագայում: Մեծ զգուշութիւն է հար-
կաւոր, որովհետեւ այդ տեսակ գիւտը ե-
րեխայի համար շատ վատ հետեանք կա-
րող է ունենալ: Առաւել լաւ կ'ընէր, եթէ
երեխային փոքր ցոյց տալ, ինչպէս նա կա-
րող է ծակել իւր ձեռքը այդ սուր բա-
ներով: միևնոյն ժամանակը ասացէք նորան,
որ երբ նա գտնէ զնոյնապէս կամ մեխ,
իսկոյն թող զգուշութեամբ ցցէ կարի բա-
ձի վրայ և ցոյց տուէք ինչպէս հարկա-
ւոր է այդ անել: նոյնպէս զգուշացրէք, որ
երբ ձեռքով ունի մի որեւիցէ սուր բան,
չլսեցէք, ապա թէ ոչ առաւել սաստիկ կը
ծակէ իւր ձեռքը, քան թէ դուք ծակեցէք:
Ես տեսել եմ մի տանաւանեայ երե-
խայ, որ սովորել էր սենեկի ծաղիկների
տերեւները կտրել, իսկ երբ արդեւ ունի
նորան այդ գործողութիւնը, սկսում էր դո-
ւալ և լալ: Այս վատ սովորութիւնից ա-

զատելու համար, մի անգամ նորա ձե-
ռք ծակեցին մի փշոտ ծառի տերեւով:
Կորանով երեխայի զգաստացաւ և թողնե-
լու սովորութիւնը Պէտք էր տեսնել, ինչ-
պէս ծիծաղելի կերպով նա մօտեցնում էր
իւր երկու մատիկները տերեւներին, բայց
չէր համարձակվում ձեռք—տալ—վախե-
նում էր: Այս միջոցը իմ կարծիքով առա-
ւել լաւ է, քան թէ այն, որ սովորաբար
սովորում են, սուր և կարող բոլոր բաները
պահել, որ երեխան մի որեւիցէ կերպով
ձեռք բերէ պահածը և կտրէ կամ ծակէ
իւր ձեռքը, որից յառաջացած վնասը եր-
բեք շատ խիստ է լինում: Առհասարակ
աշխատեցէք երեխային ամեն մի յարմար
պարագայում փորձառու լինել: Զոր օրինակ—
երբ նա դիպչէ սեղանին կամ բազմոցին—
ասացէք, որ մի որեւիցէ կարասիքի մօտից
անցնելու ժամանակ պէտք է մի ձեռքով
ամուր բռնել նորա անկիւնից և սովորե-
ցրէք, ինչպէս անել: Կուցէ դուք կարծում
էք, որ ես շատ մանր մանր բաների ետեւ
եմ ընկել: Բայց նախ դատարարաւոր-
ութեան մէջ մանր բան չկայ, երկրորդ վե-
րջիշեալ միջոցները ձեռք յետագայ նպա-
տակներին կ'հասնեն, ա) կրողմանքէ ձեր
որդու փորձառութիւնը—այսինքն նորա դի-
տութիւնը բ): դուք կը սովորեցնէք նորան
փորձ փորձանքներից ի՞նչ ի՞նչ պաշտ-
պանել, որով նա կզգայ իւր մէջ զօրու-
թիւն և չի վախենալ վտանգից (օրինակ
երեխայի ասումն, ևս չեմ վախենում վա-
ռարանից, մայրիկ, այսպէս չէ, ևս չեմ մօ-
տենալ նորան, այնպէս չէ, կրակը ինձ չի
այրել, այնպէս չէ, դանակը . . . և այլն):
զ. ձեր որդին կսկի ձեզ հաւատալ, տես-
նելով որ ձեր բոլոր ասածը ճշմարտութիւն
է և թէ դուք նորան բարի էք ցանկանում:
Իրեւ նա զգաց այս, ան միշտ ձեր ասածը
կ'հատարէ, մինչև անգամ եթէ չհասկա-
նայ հրամանի նպատակը և պատճառը
վերջապէս դ. երեխայի կզգայ, որ ձեռք-
նից և առհասարակ մեծերից կ'սխալման ու-
նի: Նա կ'հասկանայ, որ ինքը շատ բան չի
կարող անել, բայց մայրիկը և դայակը
կարող են: Սորանից հետեւում է շուրջակա-
րութեան և երախտագիտութեան բղա-
ցումը:

Եւստեցէք, որ դայակը ևս վարվել ե-
րեխայի հետ այնպէս, ինչպէս վարվում է
դուք: Եթէ բան է և աշխարհ մի փոր-
ձանք պատահի երեխային—առանց դրան
անկարելի է—աշխատեցէք ցոյց տալ, որ
ի՞նչ էր, մեղաւոր, որովհետեւ գիտէր ի՞նչ
պէս կարող էր աղատուիլ այդ փորձանքից,
բայց անզոր չեղաւ և այլն:

Տգեւ դայակները այդպիսի դէպքերում
հակառակ են գործում: Զոր օրինակ, եթէ
երեխայն ախտաւոր դիպաւ, նոքա իսկոյն
մեղքը ախտաւոր վրայ են ձգում, ասելով
անպիտան ախտ, դառնուկի վայր ձգեցիք,
ահա քեզ դառնուկ փայտ, առ և մի լա-
ծեմիր ախտաւոր: այդպէս, այդպէս . . . :
Երեխայն ախտաւոր մի քանի հարուած տա-
լուց յետոյ, արդարեւ հանդարտում է: Բայց
հանդարտելու պատճառը այն է, որ նա
իւր որդիականեայ բաւականութիւն է
տալիս:

Նորա փոխարէն հարկաւոր է ասել,
այ դառնուկ, կրկին վայր ընկար, որովհետեւ
անզոր էիր: արի գլուխդ համբուրում և
կանցնի, բայց միւս անգամ զգոյշ եղիւ:
Ամենից լաւ է չնկատել փորձ փորձանք-
ները և երեխայի ուշադրութիւնը մի այլ
առարկայի վրայ դարձնել: Շատ անգամ
պատահում է, որ երեխայն միջանի դիպչելուց
կամ վայր ընկնելուց յետոյ, իւր շարժն է
նայում, որ տեսնէ մարդ կայ թէ ոչ: Ե-

թէ կայ ընտանի մարդ—սկսում է գոռալ,
ինչ եթէ ոչք չկայ կամ մի օտար մարդ է,
մնում է հանդարտ, կարծես թէ նա չէր ընկ-
նորը: Լինում է և այսպէս: Ընկնում է երե-
խայն և չի բարձրանում, այլ մնում է ըն-
կած, թէ և չի լալիս: Բայց ասացէք, վեր
կաց, դառնուկ—իսկոյն սկսում է լալ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒԻՍԵ

—Մօտիկ ժամանակներում Մանուկները մէջ
մի աղջկայ ծնողը ստիպմամբ կամենում են
պատկել նորան մի ծեր մարդու հետ: Տարան
կերպից պատկելու և կրք քաջանան հարցրեց
աղջկան, համաձայն է արդեօք պատկել իւր
փեսացուի հետ, աղջիկը պատասխանեց. «Ոչ,
և եթէ ես չնայեմ իմ անհամաձայնութեանս
կիկ ևս կերպից, դուրս պատժուեմ այն էր, որ
դուք ասալինք ինձ առաջարկեցիք այդ հար-
ցը, իհարկէ քաջանան չարակեց նոցա:—
—Մի դեպքում փարիզում աղջկային արեց
Տիէրին և մոտացաւ նորա մօտ իւր ակնոցները:
Հասարակապետութեան նախագահը մի կիւրծ
պահարանում ուղարկեց դեպատիստուն այդ
ակնոցները: Այդ միջոցում դեպքանը քաղա-
քում չէր: Դեպատիստուն ծուռաբանները հնա-
կանաւոր այդ ծրարի ուղարկելու միտքը, չկա-
մեցան ուղղակի դեպքանին հասցնել ակնոցնե-
րը, այլ հեռագրով իմաց տուին նորան, թէ
դեպատիստունը ասացել է մի ակնոց Տիէրից
և սպասում էին դեպքանի պատասխանին:
Դեպքանը պատասխանեց թէ երեւ Տիէրն կամե-
ցել է ծաղիկ նորա հեռատուութիւնը: Բոլորե-
քան շուտաւ մնացին, կրք բանը բացատրեց
դեպքանի մոտացիկութեամբ, որ մարդկային
յատկութիւններից միւր լինելով կարող է պա-
տանել և դեպքանների հետ:

ՅԵՅՏԵՐԵՐՈՒԹԻՒՆԵՐ

Մեղուի խնամքը ասում են խնամում է
իւր բաժանորդներից, որ բարեհաճին ծա-
նուցանելու իրան շուտով, եթէ Մեղուի
թերթերը կանխաւ որ կերպով չեն հա-
նում իրանց ձեռքը, որ խնամքութիւնը
կարող լինի իւր ժամանակ անելու: այս
մասին կարեւոր կարգադրութիւնը:

Սովորական և անընդունակ ուսում
նարանների կոմիտեների քաղա-
ճառանոցում (վարդանանցի և ըն.) վա-
ճառվում է սակաւաթիւ մնացեալ Եւեց-
փոխաւոր բառարանը, որ մնացած էր մին-
չև այժմ հիշմանի տանը: Գինն է 4 մա-
նէթ. իսկ դրսի քաղաք ուղարկելու հա-
մար 5 մանէթ:

Եւս տեղ վաճառվում է նոյնպէս և
արժանաշիշտակ Ներսէս Ե-ի պատկերը,
որ հանած է մեռած ժամանակը: Գինն է
60 կոպէկ. իսկ դրսի քաղաքներ ուղար-
կելով 1 ռուբլի:

Սոյն տեղ վաճառվում են ամենատե-
սակ ուսուցիչները, թէ ձեռնարկներ
և թէ առ. հասարակ ամենայն դիտու-
թիւններին վերաբերեալ: դրսի քաղաքներից
կարող են գիմել այս հասցեով:

Въ книжный магазинъ Коммиссіо-
нерства Кавказскихъ и закавказскихъ
учебныхъ заведенийъ въ Тифлисѣ.

վաճառվում են նոյնպէս հայերեն և
վրացերեն գրքեր, ցանկացողները պէտք է
կանխիկ ուղարկեն իւրեանց ցանկացած
պահանջներին համեմատ գումար, ապա
թէ ոչ, պահանջ անկատար կրնայ:

Հրատարակիչ Է. ԵՆՁԻԱՃԵԱՆՅ
Խմբագիր Պ. ՍԻՄԵՆՆԱՅ
Ի Տպարան Է. ԵՆՁԻԱՃԵԱՆՅ և Ընդ.
ի տան Զիթալեանց.

ДОЗВОЛЕНО ПЕЧАТАЮЮ 22 АПРЕЛЯ 1872.
ТИФЛИСЬ.